

Despre rugăciune

Când un fiu pleacă de acasă, departe și pentru mai multă vreme, ține legătura cu părinții prin scrisori. Le scrie ce face, cum îi merge, ce bucurii și ce tristeți are și mai ales ce nevoi are.

Scrisorile noastre către Dumnezeu, Tatăl nostru cel din ceruri, sunt rugăciunile. Prin rugăciuni și nem contactul cu Dumnezeu, ne mărturisim credința în El, îl recunoaștem, îl laudăm, îl binecuvântăm și îi facem cereri. Rugăciunea ne ajută să nu ne simțim singuri, izolați, părăsiți, aruncați și uitați într-o lume ostilă, străină, rece. Rugăciunea scurtează distanța dintre Dumnezeu și om și ne dă certitudinea că asupra vieții noastre veghează un ochi bun, iubitor, un ochi de Tată care vede tot, știe tot, poate totul. Iartă, ajută, vindecă, liniștește, bucură. Trebuie doar să-i atragem atenția asupra noastră, să-i recunoaștem dreptul de a se ocupa de noi.

Facem acest lucru prin rugăciune. Prin rugăciune în primul rând. De unde știm aceasta? Din Sf. Scriptură, din Cuvântul descoperit al Domnului care ne învață în amănunt: cui să ne rugăm, când să ne rugăm, cum să ne rugăm, ce să cerem, de ce trebuie să fie însoțită rugăciunea noastră spre a fi auzită și împlinită de Dumnezeu.

Apostolii l-au rugat pe Iisus: „Doamne, învață-ne să ne rugăm” (Lc. XI, 1) și Iisus i-a învățat rugăciunea „Tatăl nostru”, această cea mai frumoasă, cea mai simplă și cea mai cuprinzătoare rugăciune. Toți o rostim, toți creștinii de toate confesiunile. În această problemă, toate Bisericile creștine sunt unite. Eu așa merge un pic mai departe și așa spune că în problema rugăciunii în general, toate confesiunile au aceeași învățătură. Există desigur unele caracteristici locale, accente pe aspecte diferite, dar acestea nu sunt deosebit; sunt mai degrabă experiențe care, cunoscute, pot îmbogăți viața spirituală a tuturor creștinilor.

Iată spre exemplu o caracteristică ortodoxă în modul de a se ruga.

Dar înainte de a vorbi despre această caracteristică, aș vrea să vă spun că și ortodocșii se roagă în general ca și Dvs. — acasă, la masă, înainte de a începe lucrul, înainte de culcare și la sculare, și bine înțeles la biserică, în timpul slujbelor religioase. Dar există în Sfânta Scriptură o poruncă pe care unii ortodocși au vrut s-o înțeleagă ad litteram și pe care au pus-o și o pun în practică într-un mod mai deosebit. E vorba de porunca: „Rugați-vă neînecat” (I Tes. V. 17).

Monahii au pus-o întâi în practică, iar apoi au practicat-o și unii laici. Ei au descoperit o rugăciune scurtă, pe care, spre a o înscrie în ritmul vieții, au reglat-o după respirație. Textul acestei rugăciuni este: „Doamne Iisuse Hristoase fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”. Prima jumătate se rostește la inspirație, a doua jumătate la expirație. Ea se rostește, bineînțeles, în gând. Cu vremea ea se mecanicizează, se rostește de la sine scurându-se până la rostirea doar a numelui lui Iisus, ca o prezență permanentă în gând și în viață, ajungând la acea stare despre care vorbește Scriptura: „Nu mai sunt eu cel ce exist, ci Hristos trăiește în mine”. Rugăciunea aceasta se numește „Rugăciunea lui Iisus”, sau „Rugăciunea inimii”, sau „Rugăciunea neînecată”. Mulți monahi o mai rostesc și astăzi, și de asemenea mulți laici. Prin experiență, ajungi s-o rostești în timp ce muncești, în timp ce scrii, în timp ce citești, când te plimbi, călătorești etc.

Care este sensul acestei rugăciuni? Ea ține trează în permanență prezența lui Dumnezeu în viața noastră. Trebuie să simțim această prezență permanent, nu numai când mergem la biserică, și nu numai când ne rugăm roșind rugăciunile din Cartea de Rugăciuni. Un Sf. Părinte răsăritean a spus, cam exagerat dar nu cu totul exagerat: „Dacă ne rugăm numai când ne rugăm, e ca și cum nu ne-am ruga niciodată”. Avem nevoie de Dumnezeu permanent, cum avem nevoie de respirație.

Dar, firește, nu cuvințele contează. Contează înima cu care te rogi, contează schimbarea ce se operează în tine în timpul rugăciunii. Încă profetul

(Continuare în pag. 2-a)

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Puncte de vedere:

Apel către toți cetățenii țării*

Asist cu mare amărăciune de câteva timp la modul inconștient în care este maculată și supusă lapidării Biserica neamului — Biserica Ortodoxă Română. Iar vocile care se ridică în apărarea ei sunt atât de puține, încât nu se mai aud deloc.

Cei care atacă preluând ca li dorec purificarea, zvrărlindu-i mulțimii pe capii Bisericii noastre, vinovați fără probă de a fi încheiat „pactul cu diavolul” în cei cincizeci de ani de comunism. Nu vă faceți iluzii! În momentul când punem la zid tot Sfântul Sinod, care va fi rezultatul? Ni l-a spus chiar Iisus Hristos și ni l-a reamintit părintele Galeriu, la TVR: „Bate-voi păstorul și se va risipi turma”...

Niciodată în istoria neamului nu s-a pomenit ca un adevărat fiu al Bisericii să ceară decapitarea ei. Ce minte alterată poate considera asta drept „prioritate națională”? Văd deja primele efecte ale acestei campa-

nii furibunde și oarbe. Mai întâi, credincioșii se retrag în tăcere și le este teamă (ca și înainte) să spună că ei văd în asta o blasfemie. Iar în Comisia juridică a Senatului, articolul din legea dosarelor Securității defavorabil la inaccessibilitatea dosarelor preților a fost repus în discuție, la cererea Guvernului, prin vocea liberalului Mircea Ionescu-Quintus, și, de unde fusese adoptat cu unanimitate de voturi, de data aceasta a fost respins. Culmea ironiei este că am ajuns să fim susținuți, dar din alte motive, de senatorii P.D.S.R., iar nu de creștin-democrații țărăniști. Toată îndărăjirea mea n-a servit la nimic. Hotărârea era deja luată, și aceasta este doar unul dintre pași. Urmează și alte legi, în primul rând Legea taxelor și impozitelor, și vor mai fi și alte acțiuni denigratoare.

Mă gândesc: oare ce i-ar mai spune călugărul Vasile Domnului Președinte Constantinescu?

Intrarea Maicii Domnului în Biserică

(21 noiembrie)

„Bucură-te catedrală intru care Hristos vine astăzi să se hirotonească Preot...”

Cu aceste cuvinte își începea, acum aproape mai bine de cincisprezece veacuri, cuvântul Său de laudă, la Prăznicul intrării în Biserică al Maicii Domnului, Sf. Proclu, marele patriarh al Constantinopolului.

Erau cuvinte simbol, cuvinte de aur, menite să cuprindă în ele toată taina iconomiei dumnezeiești și a lucrării de mântuire săvârșite în lume de Fiul lui Dumnezeu întrupat. „Catedrala” din cuvântul Sf. Proclu este Sf. Fecioară Maria intru care prin Sf. Duh s-a sălășluit Marele Preot Iisus Hristos.

„Astăzi înainte-insemnarea bunăvoienței lui Dumnezeu și propovăduirea mântuirii oamenilor în Templul lui Dumnezeu luminat, Fecioara se arată și pe Hristos tuturor mai înainte în vestește — cântă astăzi Biserica arătând faptul că ziua de astăzi este o pregustare a zilei Bunei-Vestiri și a celorlalte momente din istoria Sfântă a mântuirii neamului omenesc.

Al doilea prăznic închinat Sf. Fecioare Maria, din cuprinsul anului bisericesc — ce începe la 1 septembrie — este intrarea în Biserică a Maicii Domnului, pe care îl prăznuiesc deopotrivă atât Biserica Ortodoxă cât și cea Romano-Catolică în fiecare an la 21 noiembrie.

Sf. Evanghelia nu ne istorisește nimic despre nașterea și copilăria Maicii Domnului, ci ne-o prezintă pe Sf. Fecioară doar în momentul în care îngerul Gavriil, la Buna-Vestire, îi aduce la cunoștință faptul că a fost aleasă de Dumnezeu ca să fie maică a lui Hristos Dumnezeu (Luca 1, 31). Din Tradiția Sfântă, cunoaștem că după ce s-a născut, ca rod al rugăciunii, din dumnezeieștii părinți Ioachim și Ana, Sf. Fecioară Maria, la vârsta de trei ani a fost adusă în Templul din Ierusalim și așezată lângă Dumnezeu. Condusă de Sfinții ei părinți, de cete de fecioare cu făclii aprinse în mâini, cum vedem reprezentată această scenă în icoana praznicului, prunca Maria a fost adusă în Templu și încredințată marelui arhieru Zaharia care, după ce a primit-o — ne spune tot tradiția — a așezat-o pe Maria, în Sfânta Sfințelor, acolo unde numai arhierul și numai o dată pe an, avea voie să intre (Evrei 9, 7).

Zaharia arhierul a cunoscut prin descoperire dumnezeiască că cea care este adusă la Templu, va deveni ea însăși „Sfânta Sfințelor”, unde prin adunarea Sf. Duh se va sălășlui în pântecul ei cel precurat Marele Arhieru, înălțat mai presus de ceruri” (Evrei 7, 26), Iisus Hristos Mântuitorul.

Aici, la Templul din Ierusalim, Sf. Fecioară Maria a rămas în rugăciune și apropiere de Dumnezeu vreme de 12 ani. A ieșit iarăși în lume, ca o fecioară neprihănită și ca un vas ales, doar în clipa în care a sosit „plinirea vremii” (Gal. 4, 4). Când avea să aibă loc întruparea Mântuitorului.

Fecioara Maria, prin viața sa aleasă și sfântă s-a învrednicit să fie „Biserică nefăcută de mână a Împăratului Ceresc”, „cortul cel ceresc” și „cămăra cea de mult preț”, cum o numesc cântările liturgice din această zi.

Prin viața ei de ascultare și smerenie, Sf. Fecioară Maria rămâne de-a pururi o icoană vie a Sfințeniei și a curăției spirituale, un model viu de urmat și de întrupat.

Și noi suntem chemați să fim următorii ai Mântuitorului Hristos „Cel care ne-a mântuit și ne-a dat o chemare sfântă” (II Tim. 1, 9) și mai ales să fim împlinitori cu cuvântul și cu fapta a poruncilor evanghelice.

Și noi suntem chemați să intrăm în fiecare zi a vieții noastre în Biserică unde să ne adăpăm sufletul din apa cea vie a învățaturii lui Hristos și din „verdeata dumnezeieștilor Sale Taine”, unde să ne bucurăm de prezența Sf. Treimi a Sf. Fecioare Maria și a tuturor sfinților și să trăim cu Hristos și în Hristos în zările veșniciei.

† VISARION RĂȘINĂREANU
— Episcop-vicar —

Învățătura ortodoxă susține că suferința este una din consecințele păcatului original, care odată săvârșit a dus la de raderă firii celei zidite de Creator, expunând-o suferințelor de tot felul și ducând-o finalmente la moarte. Răul, și deci, implicit urmările sale, n-a fost creat, el nefiind altceva decât o carență apărută ulterior în creație, tocmai ca un efect negativ al încălcării poruncii divine „răul nici nu era, nici nu este ceva care subzistă prin fire proprie. Căci nu are în nici un fel ființă, sau fire, sau ipostaz, sau putere, sau lucrare. Este abateră facultăților sădite în fire de la scopul lor, mișcarea nesocotită a puterilor naturale spre altceva decât spre scopul lor în urma unei judecăți greșite.”

Răul nu există ca ceva de sine, ca o entitate ci „este non-existentă, sau existență fără conținut, nu e lipsa totală a existenței, ci știrbirea, slăbirea esențială a ei, lipsirea de ceea ce constituie cu adevărat suportul esențial”, nici nu este o forță care vine din afară, ci adevărată sa cauză se află în însăși ființa umană care s-a golit pe sine de conținut. „Răul are o sursă interioară, este înclcat în adâncul firii omenești, în libertatea sa irațională, rezultând din pierderea naturii divine.”

Aceasta nu înseamnă însă că răul face parte integrantă din structura firii umane, sau că se identifică cu ea, pentru că în ultimă instanță îl este totuși străin. Ceea ce a dus la apariția răului, la penetrarea lui în planul existenței umane este libertatea. Numai prin libertate se poate explica apariția și existența răului, pentru că libertatea rău folosită a dus la apariția sa, el fiind legat nemijlocit de ea. Libertatea tinde spre suferință, iar calea libertății este de fapt calea suferinței.

Cauzele care duc la apariția suferinței, sunt mai întâi firea umană coruptă și slăbită de păcatul original cu venica sa predispoziție spre ceea ce-i este contrar: „nu binele pe care-l vreau, ci răul pe care nu-l vreau, pe acela îl săvârșesc. Iar dacă fac ceea ce nu vreau eu, nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine. Așadar, în mine cel ce vreau să fac binele, al lui legea că răul e legat de mine” (Rm. 7, 19—21); este apoi lumea în care ne este hărăzit să trăim și care în urma comiterii păcatului original, ea însăși s-a alterat, devenind ostilă, deci o veșnică sursă generatoare de suferințe. Și diavolul prin faptul că luptă în permanență să ne îndepărteze de Dumnezeu, dar pentru că n-are putere să facă aceasta, falsifică realitatea „pentru că nu ne poate cuceri prin el însuși, se împodobește cu florile binelui”, însă la capătul acțiunilor sale se află dezamăgirea și iluzia, suferința și moartea.

A ne limita să vorbim doar de suferință, fără să-i găsim un sens, ar însemna să nu facem altceva decât să recunoaștem că suntem condamnați la o existență lipsită de sens. Dar poate oare avea un sens ceea ce prin însăși natura sa ne apare ca lipsit totalmente de sens? Iar a încerca să găsim un sens la ceea ce ține de domeniul non-sensului, înseamnă să intrăm în domeniul absurdului. Așa s-ar părea că se prezintă lucrurile atâta timp cât nu ne vom putea depăși condiția noastră marginală, văstrându-ne doar între limitele ei, ba mai mult s-ar părea că existența noastră stă sub semnul unui inexorabil al suferinței, fiind predestinați să nu ne putem emancipa de sub influența ei în nici un fel: „omul își naște singur suferința, precum vulturii se ridică în aer, prin puterile lor” (Iov 5, 7).

Lucrurile se schimbă însă radical în momentul în care ne vom înscrie într-o altă ordine de gândire, și anume în ordinea divină. Din această perspectivă problema suferinței va dobândi o cu totul altă semnificație și o cu totul altă valoare.

În această ordine, un prim înțeles al suferinței este cel de pedeapsă a păcatului, fiind în același timp și unica modalitate de a ne purifica și a reintra pe făgașul normalității,

„singura forță creatoare, care frânge structura veche, nu pentru a stârpi, ci pentru a o înnoi”.⁵ Numai așa ne putem depăși condiția noastră, omorând răul din noi. Poți trece dincolo de tine doar prin suferință. Să mori propriei tale condiții spre a te împlini într-una mai înaltă. „Suferința urmărește înlăturarea păcatului, refacerea spirituală și realizează acest lucru intrucât e renunțarea totală a omului la sine.”⁶

Suferința ne ajută să devenim conștienți de profunzimea și complexitatea firii noastre, pentru că prin natura ei suferința obligă la interiorizare. Te obligă să te întorci spre propriul tău adânc sufletesc, acolo unde vei descoperi dependența de Dumnezeu. „Te poți înnoia în urma experienței răului, poți atinge un grad ridicat de conștiință, dar pentru aceasta trebuie să traversezi pustul suferinței, să demaști răul, aruncându-l în focul gheenei, să-ți ispășești vina. Răul are nimbul suferinței și trebuie să ducă la ispășire.”⁷

Suferința este modalitatea prin care Dumnezeu ne atrage din păcat, fiind un avertisment din partea Lui că am rățăcit calea, iar pentru a ne face să conștientizăm acest fapt, El ne lasă să gustăm amărăciunea păcatului, căci atâta timp cât ești în păcat, ești de fapt în afara sensului existenței, iar din această stare nu te vei putea izbăvi decât atunci când te-ai emancipat de sub influența răului, ai reintrat deci în ordinea firească.

Suferința nu este doar plata păcatului ci și o probă a credinței fără de care mântuirea este de neconceput. Pare paradoxal, și totuși așa este. Așa mărturisesc toți Sf. Părinți: „necazurile încercărilor sunt aduse pentru unii pentru ștergerea păcatelor săvârșite, pentru alții pentru oprirea celor ce vor vrea să le facă. Dar afară de acestea mai sunt și cele care vin pentru dovedire.”⁸

În viața de zi cu zi întâlnim nenumărate astfel de cazuri în care oamenii de o înaltă ținută morală sunt supuși la multe și grele încercări. Cazul cel mai cunoscut și mai îndemănă este cel al lui Iov, care deși drept este totuși încercat prin grele suferințe. În astfel de cazuri suferința are mai ales sensul de probă a credinței „cei depărtați de Dumnezeu sunt încercați ca să se apropie de Dumnezeu; cei ai Lui sunt încercați ca să se sălășluiească cu îndrăznire în casa Lui.”⁹

Sf. Părinți vorbeau chiar de o inevitabilitate a suferinței: „virtutea neprobată în necazuri, nu este întărită”, fiind o condiție indispensabilă a mântuirii; „nimeni neispitit nu va putea intra în Împărăția Cerurilor.”¹⁰ În atari situații suferința este un semn al „atenției” divine față de persoana noastră. Este semnul care indică interesul lui Dumnezeu față de noi. În acest sens vorbea de suferință și E. Wiesel, scriitor american, originar din părțile Sighetului, laureat al premiului Nobel pentru pace, spunând că este mult mai bine să fii încercat de Dumnezeu, căci atunci înseamnă că încă mai valorezi ceva în fața Lui, mai mult prin aceasta ne arată că are o intenție cu noi, un plan anume spre care vrea să ne călăuzească. Cu adevărat tragic este atunci când nu mai însemni nimic în fața Lui, când l-ai devenit indiferent.

Dacă Dumnezeu îi încercă pe cei drepti o face și pentru a nu-i lăsa să se trufească și să cadă din starea lor, ci fi în deamă astfel să fie mereu cu luare aminte asupra propriei lor stări. Este asijderea unei invitații de a fi permanent în gardă, în continuare și neîntrerupt stare de veghe: „cel căruia i se pare că stă să ia aminte să nu cadă” (I Cor. 10, 12). Cazul cel mai celebru în acest sens este cel al Sf. Ap. Pavel, care deși chemat de Dumnezeu la demnitatea apostoliei, iar dintre apostoli numai lui l-a acordat privilegiul cunoașterii tainelor de dincolo „a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nepus, pe care nu-i este îngăduit omului să le grăiască”, dar pentru a nu-l lăsa să se trufească și să cadă,

Dumnezeu i-a dat un semn: „Și pentru ca să nu mă trufesc cu bogăția descoperirilor, datu-mi-s-a mie o ghimpe în trup, un înger al Satanei să mă bată peste obraz, ca să nu mă trufesc” (2 Cor. 12, 4 și 7).

Dar oare îngăduie Dumnezeu să fim încercați mai presus de puterea noastră de a suporta, sau suntem cumva abandonati în fața suferințelor? Aceasta nu este la urma urmei decât o fală părere, pentru că în realitate Dumnezeu îi dă fiecăruia dintre noi după puterea sa, doar atât cât consideră El că putem duce. Sigur, suferința este inevitabilă, dar niciodată ea nu depășește puterea noastră de suportabilitate: „Ispita nu v-a cuprins decât la măsura omenească. Dar credincios este Dumnezeu. Care nu va îngădui să fiți ispițiți mai mult decât vă stă-n putere, ci odată cu ispita va aduce și calea de a ieși din ea, ca s-o puteți răbda” (I Cor. 10, 13).

Numai prin propriile sale puteri omul nu s-ar putea izbăvi niciodată de suferință. Fără ajutorul lui Dumnezeu ne-am prăbuși în cea mai cruntă disperare. Puterea de a răzbate din necazuri și a ajunge la lumină ne vine doar prin harul divin. „Puterea de a răbda suferința e greu și o afle omul fără darul dumnezeiesc, care se investe din urmărirea rugăciunii și din vărsarea lacrimilor”¹². Numai așa îl facem pe Dumnezeu să devină atent la persoana noastră. „De nimic nu are Dumnezeu mai multă grijă ca de greaua încercare”¹³.

În acest sens trebuie înțeles acel cuvânt, aparent fără nici o logică, al Sf. Ap. Pavel: „când sunt slab, atunci sunt tare” (2 Cor. 12, 10), prin care apostolul nu se referă la slăbiciunea care ne cuprinde atunci când păcătăm și ne îndepărțăm de Dumnezeu, ci este vorba de slăbiciunea care se exprimă prin supunerea totală în fața voii Lui. „Este transparența totală, lăsairea cu totul în voia lui Dumnezeu. De cele mai multe ori, încercăm să fim puternici și ne opunem ca Dumnezeu să-și manifeste puterea”¹⁴. Deci mă slăbesc pe mine, îmi înguste egoismul, mă degajez de vanitate, spre a-l lăsa pe Dumnezeu să lucreze prin mine, și prin harul Său devin puternic.

Slăbănogul din evanghelia este un exemplu și pentru noi de a ști cum să ne purtăm crucea suferințelor, cum să trecem prin încercările care vin sau vor veni asupra noastră. Nu dezarmăm sau revoltându-ne împotriva lui Dumnezeu, căci procedând astfel nu vom face altceva decât să ne rănim pe noi înșine. Numai prin răbdare ne putem izbăvi de suferință, iar slăbănogul este un astfel de exemplu. Răbdarea lui n-a fost una lipsită de orizont sau de perspectivă și care s-a închis în sine, ci dimpotrivă, una deschisă cu generozitate spre cerul lui Dumnezeu de unde aștepta un răspuns. Iar răspunsul lui Dumnezeu vine atunci când omește toate soluțiile se pare că s-au epuizat.

Preot NICOLAE STOIA

BIBLIOGRAFIE:

- 1 Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia, III, p. 31.
- 2 Pr. D. Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. 1, p. 453.
- 3 N. Berdiaev, Filosofia lui Dostoevski, p. 57.
- 4 Pr. D. Stăniloae, op. cit., p. 470.
- 5 Pr. D. Stăniloae, Iisus Hristos sau restaurarea omului, p. 96.
- 6 Idem, p. 248.
- 7 N. Berdiaev, op. cit., p. 61.
- 8 Sf. Maxim Mărturisitorul, Filocalia, vol. II, p. 89.
- 9 Calist, Filocalia, vol. VIII, p. 54.
- 10 Marcu Ascetul, Filocalia, vol. 1, p. 292.
- 11 Sf. Antonie cel Mare, Pateticul, p. 8.
- 12 Sf. Isaac Sirul, Filocalia, vol. IX, p. 246.
- 13 Sf. Grigorie Teologul, Filocalia, vol. VII, p. 229.
- 14 Antonie, mitropolit de Suroj, Școala rugăciunii, p. 26.

* Extras din ziarul „Ziua”, ediția de N.V., nr. 799, din 22—23 noiembrie 1997, pag. 4.

(Continuare în pag. a 3-a)

Avocat NICULAE CERVENI

Cromațiu de Acvileea¹,Cu privire la postul lui Ilie²

(I)

1. Tocmai ni s-a citit de pre-sfântul Ilie³. Și este potrivit perioadei postului că s-a citit despre sfântul Ilie, fiindcă și Ilie a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți, fără să caute pâinea lumii, el care avea în sine pâinea vieții, adică cuvântul lui Dumnezeu, cu hrana și cu virtutea căruia a fost înălțat, în așa fel încât să se vadă că e mai puternic decât fusese în alte vremuri. Numeroasele virtuți ale lui Ilie au fost relatate, încât voi, iubitorilor, ați auzit o parte din ele în lectura de față. Deoarece ar dura foarte mult ca fiecare din ele să fie explicată în parte și zile în șir, nu ore, n-ar fi îndeajuns pentru înfățișarea lor amănunțită, să spunem puține cuvinte despre cele multe, încât prin puține, multe lucruri să înțelegem.

2. Pe când sfântul Ilie era supus celei mai crunte persecuții de către regele Ahab și soția sa Izabela, Domnul i-a spus lui: **du-te la pârâu, și voi porunci corbilor să te hrănească acolo, și vei bea apă din pârâu. Și îi aduceau lui, zice Scriitura, pâine în fiecare dimineață și carne seara.**⁴ Din aceasta înțelegem cât de mare grijă a avut Domnul de sfinții Săi, de vreme ce i-a socotit vrednici chiar să fie hrăniți prin slujirea corbilor. Bine spusese deja înainte David în psalm, și adevărat, că **Dumnezeu nu lasă să piară de foame sufletul celui drept.**⁵ Drept era sufletul profetului Ilie și Dumnezeu nu a vrut să fie chinuit de foame până într-atât, încât să fie hrănit prin slujirea păsărilor. De altminteri, lăuntrică este hrana sufletului drept, adică cuvântul lui Dumnezeu, de care el este reînviat mereu. Totuși el nu este lipsit nici de pâinea aceasta, prin mila lui Dumnezeu. Ea i-a fost oferită Sfântului Ilie în deșert, prin slujirea corbilor. Iar lui Daniel, care era aruncat în groapa cu lei, El a poruncit să-i fie dus prânzul prin slujirea unui înger. Căci Daniel fusese supus persecuției de către maimarii Babilonului, pentru dreptate. Dar nedreptatea persecutori-

lor nu poate să facă nimic rău sufletelor dreptilor. Pe Ilie corbil i-au hrănit, iar pe Daniel nu l-au atins fiarele; oamenii însă întind curse și prigonesc.

3. Dar să revenim la subiect. Așadar Dumnezeu l-a hrănit pe servul său Ilie în deșert, prin slujirea corbilor care îi aduceau lui pâine dimineața și carne seara. Ce spun iudeii, care se socotesc pe ei curăți fiindcă se abțin de la anumite mâncăruri, despre care se afirmă în mod mistic în Lege că sunt necurate? După Lege, corbul este neîndoios un animal necurat. Iar ceea ce atinge un lucru necurat trebuie să devină necurat, potrivit felului lor de a interpreta. Cum a putut sfântul Ilie să folosească drept mâncare carnea adusă de corbi, dacă ceea ce atinge corbul e necurat? Dar chiar și carnea adusă de corbi nu putea fi necurăta pentru Ilie, care avea o conștiință curată. De unde se arată că nu mâncarea, ci conștiința îl întinează pe om. De aceea bine zice Apostolul: toate sunt curate pentru cei curăți; iar pentru cei întinați nimic nu este curat⁶, chiar dacă ar primi mâncăruri curate. Căci mâncărurile curate sunt spurcate de o conștiință necurăta. Iudeii sunt de părere că trebuie să se abțină de la mâncărurile necurate. O, de s-ar abține de la necurăția păcatelor după cum socotea să se abțină de la mâncăruri necurate, pentru a deveni cu adevărat curăți⁷ într-adevăr, nu e de nici un folos pentru mântuire să mănânce mâncare curată, neavând conștiința curată. De aceea trebuie să avem mereu conștiința curată, spre a putea avea drept curată orice mâncare am primi. Fiindcă nu mâncarea îl face pe om necurat, ci conștiința rea.

4. Aceasta o spunem din pricina iudeilor care consideră că toată curăția lor nu stă decât în abținerea de la unele mâncăruri, în vreme ce ni se arată că sfântul Ilie, care era curat în toate, a acceptat carnea pe care o aduceau corbil necurați. Și într-atâtă nu a fost întinat de acea carne, încât nu numai că nu a greșit, dar

a fost mutat în rai. Dacă vom cerceta acțiunile lui Ilie cu ochii credinței și într-un sens sritual, vom descoperi taine mistice și mari. Căci în Ilie, care a suferit persecuția Izabelei, această femeie de nimic, se arată anticipat tipul Domnului, Care a înfruntat persecuția tagmei fariseilor și cărturarilor. Iar în corbil care îi aduceau hrană lui Ilie se arată chemarea noastră, a celor care venim la credință dintre neamuri necurate, aducând devoțiunea și credința noastră drept mâncare lui Hristos Domnul. Căci devoțiunea și credința celor credincioși sunt hrana lui Hristos. Dar să căutăm și mai deplin spre taina corbilor, căci corbil îi aduceau lui Ilie pâine dimineața și carne seara. I-au adus Domnului pâine dimineața cei care credeau din toată inima în Hristos și care îi aduceau în gura lor adevărata hrană, adică credința. Seara l-au adus carne martirii, care în apusul vieții lor și-au dat carnea lor, adică propriile trupuri, pentru numele lui Hristos. Carnea au adus-o în gură acela care, mărturisind prin gură lor, și-au dus martiriul înaintea lui Hristos.

NOTE:

- 1 Cromațiu a fost episcop al Acvileei între 387 și 407 d.H.
- 2 Traducere din limba latină a Omiliei despre sfântul Ilie, după textul critic editat de J. Lemarié, în Sources chrétiennes nr. 164.
- 3 Textual: lectura (liturgică — n.n.) despre sfântul Ilie.
- 4 Conform cu 1 Regi 17,3,6, în versiunea Septuagintei.
- 5 Cuvântul ministerium, des folosit în omilie, are sensul de slujire divină, bisericească.
- 6 Pilde 10,3.
- 7 Tit 1,15.
- 8 Polemica anti-iudaică variază în perioada patristică în funcție de regiune, epocă sau autor. La Cromațiu ea ar putea fi rezultatul relațiilor dintre Biserica, al cărei episcop era și puternica comunitate iudaică existentă în Acvileea. Dar erau și iudei care primău Botezul, după cum afirmă autorul în altă omilie.

Despre rugăciune

(Urmare din pag. 1)

Daniil spunea că rugându-se „mărturisirea păcatului său și păcatul poporului Israel” (Dan. IX, 20), prin urmare făcea rugăciunea în pocăință, în recunoașterea greșelilor și cu angajamentul de a nu le mai repeta. Așa trebuie să ne rugăm.

Mântuitorul însuși ne sfătuiește, când ne rugăm să ne rugăm și pentru cei ce ne asupresc, deci să fim cu inimă bună (Mt. V, 44). Să ne rugăm pentru ei nu să vină asupra lor vreo nenorocire, ca să fim răzbuțâți, ci ca să le lumineze Dumnezeu mintea și să le întoarcă inima spre iubire. Când ne rugăm, trebuie să iertăm totul (Mt. XXI, 25), cum spunem de altfel și în rugăciunea **Tatăl nostru**. Noi înșine condiționăm iertarea noastră de către Dumnezeu, de iertarea pe care o acordăm noi celor ce ne-au greșit nouă. Când ne rugăm, de altfel, trebuie să nu facem o rugăciune egoistă, gândindu-ne numai la noi și la trebuințele noastre ci să ne rugăm și „pentru alții” (Iac. V, 16), pentru cei vii și pentru cei morți, pentru prietenii și pentru dușmanii, pentru toată lumea în nenorocire și suferință.

Aceasta contează deci: inima cu care faci rugăciunea, nu atât cuvintele. Aș vrea să ilustrez acest adevăr printr-o parabolă. „Undeva în largul oceanului s-a scufundat un vapor. Toți pasagerii au murit, afară de trei tineri care au putut înnota către o insulă pustie, unde și-au găsit adăpost. Au trăit acolo până la adânci bătrânețe, căci nici un vapor nu trecea pe acolo, ca să-i fi putut descoperi cineva. Era un loc în afara drumurilor maritime. Au trăit acolo cu pește, cu fructe și vânat ușor. În singurătate au descoperit că singura comunie posibilă era numai cu Dumnezeu, dar nu știau nici o rugăciune. Trăiseră într-un mediu indiferent din punct de vedere religios. Nu știau decât un singur lucru: că Dumnezeu e înțeles: Tatăl, Fiul și Sf. Duh. Cum și ei erau trei, au inventat o rugăciune ad hoc, pe care au rostit-o toată viața lor: „Trebuie, trei noi, miluieți-ne pe noi”. Rugăciunea aceasta le-a adus mângâiere, pace, liniște sufletească, fericire. Erau de fapt trei pustnici în toată puterea cuvântului. Uneori când duceau lipsă de ceva, de îndată ce se rugau cu acea rugăciune, găseau ca prin minune tot ce le trebuia. Și iată că într-un târziu, când erau toți trei bătrâni de mare, a apărut pe ocean o corabie. Au făcut foc mare ca să atragă atenția și corabia a venit spre dâncii, a acostat și s-a oprit să-i ia și să-i ducă înapoi la lumea civilizată de care fuseseră despărțiți fără voia lor. Dar ei refuzară. Era prea târziu și se simțeau destul de bine acolo. Pe corabie era și un preot. Au cerut doar ca preotul să-i spovedească. Preotul i-a spovedit și i-a întrebat dacă știu vreo rugăciune. Ei au răspuns că nu știu nici una dar că ar învăța bucurându-se o rugăciune. I-au spus preotului rugăciunea lor: „Trebuie, trei noi, miluieți-ne pe noi”, dar preotul s-a supărat tare, spunând că ceea ce spun ei e o blasfemie,

pentru că se pun la egalitate cu Sf. Treime. Dacă nu învață **Tatăl nostru**, vor merge fără îndoială în iad. Au învățat **Tatăl nostru** și după aceea preotul le-a urât sănătate, s-a urcat pe corabie și corabia a plecat.

Dar după câteva ore de navigat, s-a întâmplat ceva. Dinspre insulă, pe ocean, veneau pe apă ca pe uscat, alergând în urma corabiei, cei trei bătrâni. Corabia a oprit și preotul, uimit i-a întrebat ce vor, vor să urce pe corabie? „Nu, au răspuns ei, dar am uitat rugăciunea pe care ne-al învățat s-o rostim. N-o mai știm decât pe jumătate”. Dar preotul văzând că ei au venit pe apă ca pe uscat numai pentru acest lucru, a înțeles că cei trei erau niște sfinți binecuvântați de Dumnezeu și aceasta numai pe baza rugăciunii lor simple, dar sincere și drepte. Le-a spus: „Duceți-vă înapoi pe insula voastră și rugați-vă în continuare cu rugăciunea voastră și rugați-vă și pentru mine păcătosul!”.

Alcătuitorul acestei parabole a fost un înțelept. Într-adevăr, nu vorbește contează. Ele pot fi oricum. Inima cu care se face rugăciunea, aceasta contează.

În vremea noastră rugăciunea a devenit în multe locuri formalistă. Mulți repetăm cuvintele Făcându-l din Evanghelie când ne rugăm. Ne îndreptăm cu cele bune ce am făcut. Credeți oare că Făcându-l mințea când se ruga așa cum ni-l demunță Evanghelia? Nu, dar rugăciunea lui era trufașă și Mântuitorul L-a condamnat. Mulți dintre noi cred că dacă vin la biserică și citesc rugăciunile din carte, s-au rugat. Sigur, se poate ruga și după rugăciunile din carte, că doar de aceea Biserica le-a rânduit.

Dar dacă odată cu recitarea lor nu ne schimbăm inima, nu ne hotărâm să fim mai buni, mai drepti, mai iubitori, mai iertători, dacă nu participăm cu inima și cu toată viața noastră la rugăciune, aceea nu e rugăciune. Starețul meu, când eram la mănăstire, zicea despre slujbele la care se citeau multe rugăciuni, dar numai formal: „E atâtea rugăciune aiot, că nu ai timp să te rogi”. A participa doar formal, la slujbe, este egal cu a fi ca o moară care macină grâu străin, îl dă celui ce l-a adus, și nu rămâne cu nimic.

A te ruga înseamnă a fi la priză cu Dumnezeu, a simți lumina Lui în tine, a simți harul Său revărsându-se în tine. Sf. Serafim de Sarov a demonstrat odată ce înseamnă aceasta în mod concret. Cuiva care l-a întrebat ce înseamnă a fi în lumina lui Dumnezeu, i s-a arătat într-o lumină orbitoare și celălalt nici nu l-a putut atinge, așa ardea.

Rugăciunea trebuie să ne aducă pace, liniște, bucurie și mai ales să ne facă mai buni.

Atunci te rogi cu adevărat când Dumnezeu e pentru tine un „Tu” viu, prezent, criteriul faptelor și destinului nostru. Omul care se roagă e omul care are pe marea vieții busola cea mai sigură.

Mă rug cu Domnul Dumnezeu să vă binecuvinteze cu darul și cu iubirea lui de oameni, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

SF. APOSTOL FILIP,
alt evanghelizator al Scythiei Minor

În ziua de 14 noiembrie Biserica Ortodoxă Răsăriteană sărbătorește pe Sfântul Apostol Filip, originar din Betsaida Galileii și mort ca martir al credinței în cetatea Hierapolis din provincia Phrygia din Asia Mică (Tria de astăzi); în localitatea respectivă se găsea un celebru loc de pelerinaj dedicat Apostolului susmenționat (Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae, ed. H. Delehaye, in „Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris”. Bruxelles, 1902, Reprint 1954, col. 221; Menologium Graecorum Basilii Imperatoris, ed. A. Albini, Urbino, 1727, p. 188, f. 182). Goții arieni sărbătoreau pe Apostolul Filip la 15 noiembrie, spre a nu fi la aceeași dată cu Biserica Constantinopolului (Kalendarium Gothicum, la H. Achelis, Der älteste deutche Kalender, in „Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde des Urchristentums”, I (1900), Giessen, p. 306). În Apus sărbătoreau Sfântului Filip era la 1 mai (Martyrologium Hieronymianum, ed. G.B. De Rossi — L. Duchesne, in „Acta Sanctorum Novembris”, I/1, Bruxelles, 1894, Reprint 1970, p. 53; Martyrologium Adonis, ed. J. Dubois — G. Renaud, Paris, 1984, p. 6, 133; Martyrologium Usuardi, ed. J. Dubois, Bruxelles, 1965, p. 221; Martyrologium Bedae — Flori, ed. J. Dubois — G. Renaud, Paris, 1976, p. 77; Martyrologium Herabani Mauri, ed. John McCulloch, Turnhout, 1979, p. 41), m-tată, după Conciliul Tridentin (1545—1565), la data de 11 mai (Martyrologium Romanum, ed. C. Baronio, Roma, 1584, p. 124, ultima ediție: 1956, p. 113) și, după Conciliul II Vatican (1859—1965), la data de 3 mai (Calendar romano-catholic pe 1997, ed. Arhiepiscopia Romano-Catolică de București).

Ceea ce nu s-a știut până acum în istoriografia românească, este faptul că acest Apostol a predicat în provincia romană Scythia Minor, adică în Dobrogea de astăzi. Menționăm că sinaxarele și menologiile răsăritene nu dau nici un indicu în acest sens, doar martiriologiile și Vitae Sanctorum apusene consemnând această tradiție, inedită în știința eclesiastică de la noi.

Primul document patristic, care amintește predica Sfântului Apostol Filip în Scythia Minor (Dobrogea), este lucrarea **Historia certaminis apostolice libri decem** (Istoria nevoitiei apostolice în zece cărți), aparținând unui episcop gallo-roman din secolul al VI-lea, cunoscut sub numele de Abdia din Babilon; este vorba, de fapt, de un Pseudo-Abdia, deoarece autorul nostru afirmă că ar fi fost primul episcop de Babilon, pus acolo de Apostolul Simon Zelotul și Iuda Tadeul și că lucrarea ar fi redactat-o în limba ebraică, fiind tradusă, ulterior, de Sextus Iulius Africanus de la sfârșitul secolului al III-lea; știința patristică a dovedit că lucrarea a fost scrisă direct în limba latină, în Gallia, în secolul al VI-lea (S.J. Voicu, Abdia din Babilonia, in „Dizionario patristico e di antichità cristiane”, I, Casale Monferrato, 1933, col. 4; L. Moraldi, **Apocriphi del Nuovo Testamento**, II: **Atti degli Apostoli**, Casale Monferrato, 1994, pp. 511—516). Lucrarea, păstrată într-un manuscris din secolul al IX-lea, **Codex Latinus Vindobonensis 534**, la Biblioteca Națională din Viena, a fost tipărită, în mai multe ediții, începând cu anul 1531 și până în 1719, în diferite orașe apusene (Köln, Paris, Basel, Hamburg).

În cartea a X-a, ultima a lucrării, Abdia afirmă despre Apostolul Filip că „după năsterea Mântuitorului... a predicat cu ardoare, timp de douăzeci de ani, Evanghelia reamurilor (= păgâne — n.n.) din Scythia” (Post ascensionem vero Salvatoris... per annos viginti instanter praedicavit gentibus per Scythiam Evangelium). Este dus de către „neamuri” (gentes) la statuia zeului Marte și invitat să jertfească; cultul zeului războiului trebuie să se fi datorat în luptei armatei romane cantonată în provincie. În acel moment, de sub statuie „a ieșit un demon, care a ucis pe fiul preotului păgân care slujea la focul sacrificiului” (percu s' filium sacerdotis qui ministrabat ad ignem sacrificii) și „pe doi tribuni (duos tribunos), ai cărei supuși (militari) îl ținuseră pe Apostol în lanțuri. Din cauza suflării otrăvite a demonului, poporul se împolăvește și începe să lăncezească. Atunci intervine Apostolul Filip, care îndeamnă poporul să dărâme statuia zeului și să ridice, în locul ei, Crucea Domnului nostru Iisus Hristos. Trezită ca dintr-un vis, poporul poruce la dărâma-

rea statuii și înlocuirea ei cu semnul Sfintei Cruci, după care are loc învierea celor trei persoane: fiul preotului și cei doi ofițeri romani, după cum le promisese Apostolul Filip; în același timp Apostolul alungă pe demon, conșturându-l să nu se mai întoarcă acolo niciodată. Poporul voia să-l adore pe Filip ca pe un Dumnezeu, dar acesta îi instruieste, timp de un an, în învățătura creștină (sunt enumerate mai multe adevăruri de credință din Sfânta Scriptură și preluate de Tradiție: venirea Mântuitorului la „plinirea vremii”, nașterea din Fecioară, patima, moartea și învierea, înălțarea și Purcederea Duhului Sânt). În urma acestei cauze, poporul a crezut în Dumnezeu și a fost botezat cu milă (crediderunt universi populi, ... multa milia hominum baptizata sunt). Abdia începe descrierea activității lui Filip în Scythia, afirmând că acesta „a hirotonit preoți și diaconi și chiar un episcop, întemeindu-le multe comunități” (ipse vero Apostolus ordinatis presbyteris et diaconibus, ordinato etiam episcopo, et ecclesiis multis constructis), după care, prin revelație, a plecat în Asia, la Hierapolis. (Abdiae Babyloniae De historia certaminis apostolice libri decem, ed. W. Lazius, Basel, 1552, pp. 118—119; ed. L. Moraldi, p. 680—681).

În secolul al VIII-lea nici un pîrinte sau scriitor bisericesc apusean nu amintește predica apostolică a lui Filip în Scythia.

În prima jumătate a secolului al IX-lea, mai precis în jurul anului 835—840, ideea respectivă apare în **Poemata călugărului benedictin Walafridus Strabo** (808—849), abate al mănăstirii din Reichenau. În poezia dedicată Apostolului (Item de Sancto Apostolo Philippo Christi), monahul benedictin afirmă că acesta, „prin harul curat”, primt de la Domnul Iisus Hristos, „a învățat mulțimele barbare din Scythia dogmele sfinte, ca să creadă în Hristos, Mântuitorul lumii” (Barbara qui docuit doctrinis agminis sacris, credere per Scythiam salvantem saecula Christum); urmarea a fost că aceste mulțimi, care orbecăiau în întunericul necredinței, l-au mărturisit pe Hristos și „au fost cufundați în apa sfântă, curățându-li-se nelegiuirea prin apa Botezului” (omnes certatim mergunt gurgite sacro, flagitium sceleris purgantes fonte lavari). Filip pleacă, apoi, în Asia (Walafridi Strabi **Poemata**, ed. H. Canisius, in lucrarea **Antiquae lectiones**, VI, Ingolstadt, 1604, p. 664).

Ado de Vienne (799—875), arhiepiscop în localitatea cu același nume, r-ia tradiția predicii apostolice filipice în Scythia în lucrarea **Libellus de Festivitatibus Sanctorum Avostolorum et reliquorum qui discipuli a' vicini successoresque ipsorum Avostolorum fuerunt** (Cărțilea despre sărbătorile Sfinților Apostoli și a celorlalți, care au fost discipoli sau urmașii imediați ai Apostolilor înșiși), ce datează de la jumătatea secolului al IX-lea. Acesta afirmă că la 1 mai (Kalendas Maii) se sărbătoreau Apostolii Iacob și Filip, „dintre care Filip, după ce a convertit Scythia la credința în Hristos și a așezat acolo diaconi, preoți și episcopi” (ex quibus Philippus cum paene Scythiam ad fidem Christi convertisset, diaconibus, presbyteris et Episcopis constitutis), a plecat în Asia. Textul a fost preluat de un călugăr benedictin din localitatea Auxerre în secolul al X-lea și introdus în **Martyrologium** lui Ado, la data de 1 mai (Martyrologium Adonis, ed. cit., p. 6, 138).

Textul referitor la Apostolul Filip a fost reprodus, mot à mot, de către călugărul benedictin Notker Balbulus (840—917) de la mănăstirea St. Gallen (Elveția) în al său **Martyrologium**, redactat în a doua jumătate a secolului al IX-lea (Notkeri Balbuli (Martyrologium, ed. H. Canisius, op. cit., p. 818).

Acest text, cu excepția amănuntului că Filip ar fi hirotonit episcopi, preoți și diaconi, este reprodus de călugărul benedictin Usuardus (800—877) de la mănăstirea Saint Germain-des-Près de lângă Paris în al său **Martyrologium**, care datează dintre anii 850—877 și unde citim la 1 mai (Kalendas Maii): „nașterea fercilor Apostoli Filip și Iacob, dintre care Filip, după ce a convertit Scythia la credința în Hristos, și-a găsit sfârșitul glorios la Hierapolis, oraș din Asia” (Natalis beatorum Apostolorum Philippi et Iacobi, ex quibus Philippus, postquam paene Scythiam ad fidem Christi convertisset, apud

Hierapolis, Asiae civitatem, glorioso fine quievit). Textul continuă, apoi, despre Sfântul Apostol Iacob (Martyrologium Usuardi, ed. și pag. cit.).

Textul, puțin schimbat, a fost reprodus de cardinalul Cesare Baronio în ediția primă a **Martyrologium-ului Romanum** din anul 1584, tot la data de 1 mai (Kalendas Maii), unde citim: „nașterea fercilor Apostoli Filip și Iacob, dintre care Filip, după ce a convertit aproape întreaga Scythia la credința lui Hristos...” (natalis beatorum Apostolorum Philippi et Iacobi, Ex his Philippus, cum omnem fere Scythiam ad Christi fidem convertisset, ...) după care urmează relatarea activității la Hierapolis și moartea martirică (Martyrologium Romanum, ed. și pp. cit.).

Relatarea lui Abdia din Babilon a fost preluată și redată întocmai sau abreviată de Vitae Sanctorum din secolele XIII—XIV, de exemplu de Iacobus de Voragine în **Legenda aurea Sanctorum** (ed. Mombritius, Milano, 1480, p. 385), Petrus de Natalibus în **Catalogus Sanctorum et gestorum eorum ex diversis voluminibus collectus** (Catalogul Sfinților și al faptelor acestora, adunate din diferite cărți) — ed. Lyon, 1519, f. LXX—VI v.

De aici ideea predicii apostolice a lui Filip în Scythia a intrat în **Breviară**, adică Ceaslovul romano-catholic, folosit din evul mediu până astăzi de Biserica Romano-Catolică (ed. 1907, vol. Pars verna, p. 582, ed. 1945, vol. Pars verna, p. 993, în ultima ediție românească, București, 1994, aparținând Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, această mențiune nu mai apare).

Din parcurgerea acestor documente, r ies următoarele:

1. Începând cu secolul al VI-lea, în Occident, apare tradiția conform căreia Sfântul Apostol Filip a predicat în Scythia, a hirotonit diaconi, preoți și un episcop (Abdia din Babilon) sau mai mulți episcopi (Ado, Notkerus Balbulus, Usuardus, Iacobus de Voragine, Petrus de Natalibus). În prealabil, populația, catehizată (Walafridus Strabo), s-a convertit la creștinism (Usuardus, Martyrologium Romanum).

2. Din text reiese că este vorba de o provincie romană cu numele de Scythia, care nu putea fi la acea dată decât Scythia Minor (Dobrogea de astăzi), deoarece Scythia Major (sudul Ucrainei de astăzi) n-a fost provincie romană.

3. În provincia romană cu numele de Scythia sunt atestați membri ai armatei romane (ofițeri, soldați), care practicau cultul zeului războiului Marte, preluat și de populația autohtonă; considerăm că este vorba de Scythia Minor, în Scythia Major, nefiind provincie romană, nu putea fi cultivat zeul războiului la romani.

4. Această tradiție ar fi a doua, după aceea referitoare la predica Apostolului Andrei.

5. În tradiția predicii apostolice filipice în Scythia Minor este menționată hirotonirea unui episcop pentru această provincie, fapt foarte important, și i-duse că aici a existat până la sfârșitul secolului al V-lea, în timpul împăratului Anastasius I (491—518), un singur episcop al întregii provincii cu sediul la Tomis (Constanța de astăzi), încât am avea prima atestare a episcopului Scythiei hirotonit de Sfântul Apostol Filip.

6. Din punct de vedere arheologic nu există nici o mărturie, care să confirme tradiția predicii apostolice filipice în Scythia, deoarece primele vestigii paleocrestine datează de abia din secolul al III-lea.

7. Sinaxarele și menologiile răsăritene nu menționează nimic despre predica lui Filip în Scythia Minor, aceasta nu trebuie să ne mire, deoarece majoritatea sfinților și martirilor din aria de formare a poporului român, cca 60 de persoane aureolate, au fost co-semate de izvoarele hagiografice apusene, preluate, de-așur, din tradițiile locale dacoromane.

8. Spre deosebire de documentele patristice referitoare la predica Sfântului Apostol Andrei în Scythia, cele prezentate de noi sunt mult mai bogate în informații.

În această situație, considerăm că tradiția predicii apostolice filipice în Scythia Minor conține mai mult decât un sămure de adevăr, putând afirma, alături de tradiția predicii apostolice andreane în aceeași provincie, originea apostolică a creștinismului pe teritoriul dintre Dunăre și Mare și, prin extensie, în ținutul carpato-danubiano-pontic.

Preot NICOLAE DANILA

SEMNE DE „DINCOLO“

După ce a trecut prin câteva experiențe nefericite, cum ar fi idealismul, nihilismul sau ateismul, omul modern se descoperă complet debusolat în privința propriului destin, a existenței sale, careia nu este în stare să-i găsească o explicație plauzibilă și nici nu poate să-i confere un sens. Cu atât mai greu îi este să accepte existența Divinității, iar a-i vorbi despre viața veșnică, acestea nu-i vor apare decât vorbe fără acoperire.

Au trebuit să vină câțiva oameni de știință, medici în speță, care să prezinte mai multe cazuri de persoane care făcuseră experiența morții, și apoi prin metodele științifice să fie readuse la viață, ca într-o dată moartea continuității vieții după moarte să devină extrem de actuală.

Să amintim doar pe câțiva dintre cei care s-au ocupat îndeaproape de acest gen de experiențe, denumite în termeni de specialitate **morți clinice sau morți aparente**. Cel mai celebru este fără îndoială dr. Raymond A. Moody jr., cu a sa nu mai puțin celebră „Viața după viață”, urmat de dr. Elisabeth Kubler-Ross, dr. Osip și dr. Haraldsson.

Nu vom insista asupra cazurilor studiate de acești savanți ci vom aminti doar concluziile la care au ajuns. Unul dintre ei — dr. E. Kubler-Ross, afirma că „aceste experiențe confirmă ceea ce suntem învățați de două mii de ani — anume că există viață după moarte”. Interesantă este și relatarea unuia dintre subiecții unei astfel de experiențe post-mortem, care readus la viață afirma „că lumea cealaltă fusese cu mult mai reală decât aceasta în care mă întorsesem”.

Un cercetător foarte avizat al acestor fenomene — ieromonah Seraphim Rose, care a abordat problema respectivă din perspectiva teologiei ortodoxe, și care pe bună dreptate păstra rezerve serioase în această privință „nu ne spun absolut nimic despre soarta sufletului după moarte”, recunoștea totuși un fapt esențial, și anume că din ele putem desprinde o concluzie „după moarte sufletul supraviețuiește și rămâne conștient”.

Din singurele cazurilor de morți clinice studiate de acești savanți una se singularizează prin insolitul ei. O prezintă dr. E. Kubler-Ross, personajul său principal fiind a femeie oarbă din naștere, care moare în urma unui accident. Până aici nu găsim totuși nimic neobișnuit. Neobișnuitul situației constă în faptul că după ce femeia a fost readusă la viață, ea a fost capabilă să descrie cu lux de amănunte camera în care s-a petrecut evenimentul, fețele celor care se găseau în preajma ei, precum și alte multe amănunte pe care ea le „văzuse” în intervalul cât fusese moartă, și pe care nu avea cum să le cunoască dinainte.

Concluzia pe care o putem lesne desprinde din această experiență este aceea că de fapt nu ochiul este cel care vede, după cum nici creierul nu este cel care gândește propriu-zis, ci mai degrabă „sufletul este cel care își exercită aceste funcțiuni prin intermediul organelor fizice, atâta timp cât trupul se află în viață și prin propria-i putere atunci când trupul este mort”. Cum ne vom putea explica altfel faptul că toți subiecții care au făcut experiențe post-mortem, vorbesc despre o rapiditate uluitoare a gândirii și înțelegerii, de o instantaneitate a ei, atâta timp cât organul gândirii este scos ca să spunem așa, din circuit? Cum să ne explicăm că ei „văd” în realitatea de dincolo, cât și în cea de aici, din moment ce ochiul nu mai este funcțional?

Privite cu deosebită și deplină luciditate, și mai ales încercând să ne smulgem din senzația de șoc pe care aceste experiențe ne-o provoacă, nu s-ar putea spune nicicum că ele aduc ceva nou în problematica morții, sau că explică în vreun fel misterul morții, și nici nu se poate spune că sunt ceva specific doar veacului nostru, pentru că astfel de experiențe găsim din abundență în literatura teologică chiar din primele veacuri. Nouă este doar modalitatea lor de abordare tehnică. În rest, aceste experiențe nu fac altceva decât să confirme ceea ce religia creștină susține de două mii de ani: există viață veșnică, iar sufletul continuă să trăiască după moarte.

Abordând problema morții din perspectiva teologică, ea nu este considerată decât un prag spre adevărata viață — cea veșnică, care izvorăște de la Dumnezeu. Moartea nu este un moment final, chiar dacă ea coexistă și ne însoțește pe tot parcursul vieții. Mai mult, încă din momentul venirii noastre la existență suntem de fapt predestinați morții. Aceasta este în esență existența umană, curgere implacabilă spre moarte. Dar mai presus de această tragică realitate, viața nu este finalmente un fenomen al morții atotcuprinzătoare, ci moartea este doar un fenomen provizoriu al vieții „așa cum negația este posterioră afirmației, moartea este un fenomen secundar, prin definiție parazită”.

Sigur, moartea va rămâne în veci o taină de nedezlegat pentru noi, în fața căreia mereu ne vom cutremura, „angoasa, îngrijorarea și disperarea sunt consecințe ineluctabile ale caracterului finit al omului” pentru că niciodată nu vom putea avea certitudinea mântuirii, după cum nu vom putea ști care vor fi raporturile și starea noastră dincolo, dar în ultimă instanță nu ne va putea descurșăni pentru că avem un răspuns. Este răspunsul lui Dumnezeu Cel întrupat — Iisus Hristos Care, chiar dacă nu ne-a descoperit toate tainele de dincolo, ne-a spus totuși un lucru esențial pentru noi, și anume că după moarte nu urmează neantul, ci există viața în care noi vom continua să existăm, și nu oricum ci, modul în care am trăit aici are continuitate dincolo.

Despre existența acestei vieți, Hristos a vorbit în mai multe împrejurări, amintind totdeauna că El este „Viața” (In. 14, 6). Dar Hristos nu a vorbit doar despre existența acestei vieți veșnice, ci a și demonstrat că ea este o certitudine, o realitate pe care, atâta timp cât suntem în trup nu o putem percepe. În pofida acestui impediment ea există, iar moartea nu este decât intrarea în ea, în care sufletul va continua să existe, păstrându-și identitatea sa specifică și integritatea nealterată.

Minunea învierii fiului văduvei din Nain (Lc. 7, 11—17) este doar una dintre dovezile pe care Iisus avea să le-o dea contemporanilor Săi despre această realitate (avea să le mai ofere și altele, dintre care cea mai convingătoare avea să fie însăși Învierea Sa din morți). Ceea ce este interesant în această minune, este faptul că Iisus i se adresează celui mort ca unei persoane care era de față și care l-ar fi putut auzi și înțelege: „Tânărule, fie îți zic, scoală-te!”. În toate experiențele post-mortem contemporane, subiecții în cauză relatează faptul că aveau dorința de a comunica cu cei rămași, fără ca lucrul acesta să mai fie posibil, iar atunci când doreau să-i atingă, sau lucrurile din preajmă, aveau senzația de alunecare, de trecere prin materie, cele două lumi apărându-le perfect delimitate.

Iată că Iisus intră în comunicare cu cel plecat dincolo. Îi vorbește ca unei persoane capabile să audă și să înțeleagă, mai mult îl somează imperativ să vină înapoi în lumea din care a plecat. Să faci ca un trup inert să se reînvieste, să faci ca ceea ce a fost odată cuprins de răceala morții să redevină iarăși viu, acesta este un fapt care trece dincolo de puterea și înțelegerea omenească, Iisus demonstrând prin aceasta că El era Dumnezeu.

Bine, vor spune contestatarii creștinismului, dar ceea ce s-a întâmplat prin învierea fiului văduvei din Nain, nu se aseamănă oare cu ceea ce se întâmplă în cazurile de morți clinice din zilele noastre, iar prin aceasta Iisus n-a făcut altceva decât să ne demonstreze că El era doar un om înzestrat cu știință și cu niște calități mai deosebite?

Sunt cel puțin două elemente care diferențiază net învierile săvârșite de Iisus, de revenirile la viață din vremea noastră. Minunile săvârșite de Iisus s-au petrecut la câteva zile după ce actul morții se consumase, știut fiind că religia mozaică prevedea ca cel răposat să nu fie îngropat decât după o severă constatare a morții (In. 19, 31—34). În absolut toate cazurile de moarte clinică revenirea poate avea loc la cel mult trei-patru minute de la momentul survenirii morții, după acest răstimp știința, cu toate mijloacele sale sofisticate, nu mai poate interveni în nici un fel, moartea intrându-și deplin în drepturi.

Dacă există o anumită asemănare între aceste două fenomene, care în esența lor sunt absolut diferite, aceasta nu se poate explica până la urmă decât printr-un act de bunăvoință, un pogorământ din partea lui Dumnezeu, care acceptă și îngăduie aceste reveniri la viață ca pe niște „semne” prin care El se adresează lumii care s-a instrăinat de El. În fond, de cele mai multe ori, modul de a acționa al divinității scapă puterii noastre de înțelegere. „In nețărâmură Sa milostivă Dumnezeu îngăduie ca unele suflete să revină în trupurile lor la scurtă vreme după moarte astfel ca măcar prin aceasta să învețe teama de pedeapsă veșnică, în realitatea căreia cuvintele singure nu sunt în stare să trezească credința”.

(Continuare în pag. a 4-a)
Preot NICOLAE STOIA

Prăznuirea Sfântului Ioan Gură de Aur

(13 noiembrie)

„Trâmbită în chipul aurului, luminat glăsuind dumnezeieștile măririi te-ai arătat Ioane, la marginea lumii”.

(Stihira vecerniei)

Sf. Ioan Gură de Aur este unul din luceferii Ortodoxiei a cărui lumină neînserată strălucește din veacul al patrulea după Hristos până în zilele noastre, iar prăznuirea lui ne îndeamnă să depănăm pentru folosul credincioșilor firul vieții sale pământești și să punem în lumină ostenele sale.

S-a născut din părinți creștini în Antiohia, la anul 347, după cum el însuși mărturisește în omiliile sale contra Anomeilor. Tatăl său, Secundus era comandantul trupelor imperiale din Siria, și a murit pe când Sf. Ioan era în fragedă pruncie, așa încât toată grija creșterii și educației sale a revenit bunei sale mame Antuza, pildă de virtute, care deși rămâne văduvă la numai 20 de ani nu se recăsătorește, ci se dedică creșterii și educării fiului ei. Pentru acesta chivernisește cu înțelepciune moștenirea sa și a soțului decedat și trimite pe fiul său pentru educație aleasă la renumite școli ale timpului. Sf. Ioan, după studiile universitare și enciclopedice, unde a avut dascăl pe Libanius, unul din cei mai mari oratori pe care i-a avut omenirea până atunci, pe filozoful Andragatios, precum și pe renumiții sofisti ai vremii — se pregătește pentru viața laică și practică avocatului. Sf. Ioan Gură de Aur era unul din cele mai strălucite chipuri ale vremii, dotat cu inteligență deosebită, iar când Libanius era întrebare pe cine vrea să lase la catedră în locul său, răspundea: „I-aș fi lăsat pe Ioan, dar mi l-au luat creștinii”. Și într-adevăr, așa s-a întâmplat, căci Sf. Ioan s-a retras din mult ravnite profesii lumești și s-a dedicat studiului Sf. Scripturi și asceziei, în tovrășia foștilor săi colegi Teodor, viitor episcop al Mopsuestiei și Vasile.

Viața sa neîntinată, ocrotită de ingerul păzitor, a atras atenția episcopului Antiohiei Meletie, care îl luă lângă sine pe Sf. Ioan și-l hirotesis citeț, apoi îl hirotoni diacon și-l făcu în cele din urmă vicar al său.

De acum încep pentru Sf. Ioan adevăratele nevoitne pentru desăvârșire. Ca să se poată dedica în întregime unei vieți îmbunătățite Sf. Ioan vrea să plece la o mănăstire, dar lacrimile și cuvintele înduioșătoare ale mamei sale, îl fac să renunțe. Mama sa îi cere „să nu o lase văduvă pentru a doua oară” și, de aceea Sf. Ioan rămâne și duce o viață de ascet în mijlocul lumii.

Apel către toți cetățenii țării

(Urmare din pag. 1)

surdă: să aruncăm preoții în Justiția lumească.

Nu se poate așa ceva! Cu cine vom rămâne? Eu admit că preoții, în diverse situații, sub presiune sau nu, au servit ateismul. Ei, și? Nu trebuie să cruțăm Biserica noastră această umilire? Cum vrem să apară în fața oamenilor acestei țări, care așteaptă de la Biserica Ortodoxă Română ceea ce așteaptă, când vor auzi: preotul X a fost securist, preotul Y a fost informator, preotul Z a fost un turnător și-un profitor? Din nou vă spun: nu se poate așa ceva! Pentru ce? Cu folosește? Căci neamului nu-i este de folos. Regimul politic? Poate doar unui regim politic al diavolului, dar nu unuia creștin!

Se știe bine că eu sunt pentru accesul la dosarele Securității, și cred cu tărie că aceasta e forma de curățire morală — dar lăsați lumea preoților! Lăsați-o în fața lui Dumnezeu! Nu vă băgați în această zonă! În ce mai credem noi? Lăsați Biserica străbună! Renunțați la această monstruoasă, la această crimă! Noi abordăm cu mentalitate lumească o problemă de dumnezeire?

Îi auzeam pe senatori comentând: „Sunt și ei oameni, de ce să facem diferență?”. Pentru că misiunea preotului nu e ca a misiunea ofițerului, avocatului, doctorului, inginerului. E altceva, și, dacă îi vom pune laolaltă, confundându-i, cine ne mai poartă pe noi în secolul XXI (care sunt convins că va fi, și trebuie să fie, religios)? Când Dumnezeu a dat Justiția în mâna oamenilor, a dat-o pentru ca aceștia să-și judece semenii, dar pe țări și nu-i bați în aceeași categorie, căci relația preotului cu Dumnezeu e de altă natură, și

atunci, ce câștigă România prin această acțiune denigratoare? Preoția este o mare taină, iar ceea ce ei fac bun pentru noi nu poate constitui subiect de laudă sau disculpare — iată motivul pentru care Sinodul nu se poate apăra singur, iar sarcina aceasta ne revine nouă. Ei doar vor spune: „Iartă-l, Doamne, că nu știu ce face!”. Dacă noi îi mângîm cu noroi, cine ne mai salvează? Dacă au trădat taina spovedaniei, vor răspunde în fața lui Dumnezeu, precum și dacă au iertat cu mare larghetate crimele tortionarilor, tot Dumnezeu îi va pedepsi. Nu e aceeași lege, nu este legea pămănteană. Noi nu comunicăm cu Dumnezeu prin Rațiune, noi comunicăm cu Dumnezeu prin Revelație. Cum să folosim elementele raționale, cerebrale, în niște raporturi care sunt de altă natură? Și nici lui Cerveni să nu-i cereți ca, atunci când e vorba de Biserica, să gândească în plan rațional, omenește! Lăsați-mi dreptul la Inspirație!

Cum oare marii intelectuali, oamenii de cultură, nu sesizează această diferență, cum de nu despart ei planurile? Sau poate că nu vor s-o facă... Oameni buni, nu-nțelegeți că suntem în planuri diferite, în planuri paralele, care nu se vor confunda vreodată? Dumnezeu ne cere să mai facem o încercare, să trezim spiritele și să luptăm în continuare. Ce e mai nobil decât să susținem Biserica, atunci când ești deschis inspirației divine? Faceți-o și nu veți regreta!

Acceptați ideea neîntinării harului preoțesc, voi, cei care credeți în Dumnezeu! Aș vrea să închei citând cuvintele Regelui Mihai: „Ceva trebuie să se întâmple și în Biserica noastră. Omul trebuie chemat la înțelegerea faptului că are nevoie de mântuire!”.

La începutul anului 372, împăratul arian Valens a surghiunit din scaun pe Sf. episcop Meletie. Gândurile tuturor s-au îndreptat atunci spre Sf. Ioan, ca să-l aleagă episcop. Dar Sf. Ioan a fugit într-o peșteră, unde s-a dedicat postului și rugăciunii. Între timp, mama sa Antuza murise. Aici în liniștea peșterii va scrie Sf. Ioan acele pagini inspirate din tratatul „Despre preoție”, pe care viitorii preoți și soțiile lor ar trebui să și-l facă dreptă în viața de pastorație.

În anul 386, Sf. Ioan este hirotonit preot de către episcopul Flavian, urmașul Sf. Meletie și tot acum începe bogata sa activitate predicatorială. Rostește omiliile la toate cărțile Sf. Scripturi, face comentarii la Epistolele Sf. Ap. Pavel, iar în anul 397, când se mărește obligația fiscală a locuitorilor cetății și aceștia dăruim statului imperial, în fața amenințării exterminării populației de către armată, Sf. Ioan intervine providențial și trimite pe episcopul Flavian la Constantinopol să ceară clemență împăratului Teodosie, iar el rostește în Biserica, celebrele sale Omilii, 21 la număr, despre statul, în care face o adevărată expunere a credinței și totodată o remarcabilă pedagogie creștină. Când rostește cea de-a 21-a Omilie, episcopul Flavian seosește aducând iertarea împăratului.

Moartea patriarhului Nectarie al Constantinopolului, face ca ochii tuturor să se îndrepte din nou spre Sf. Ioan, a cărui faimă ajunsese departe. Cu toate că Sfântul nu dorește acest scaun patriarhal, este nevoit să se supună dorinței împăratului Arcadie, care, la îndemnul atotputernicului eunuc Eutropiu îl aduce pe Sf. Ioan în Constantinopol. Teofil al Alexandriei, care dorea pentru sine scaunul patriarhal îl hirotoneste pe Ioan intru arhieru la 26 februarie 398.

Instalat în scaunul de patriarh Sf. Ioan începe o mare lucrare de îndreptare a relelor moșteniri, condamnă luxul reședinței patriarhale, corupția și se dedică operei samaritane. Astfel înființează azile pentru săraci și văduve, spitale, iar cuvântul său din amvon biciuiește necruțător bogăția, îmbuibarea, luxul, desfrăul, arătând zădărnicia lor, în timp ce sute și mii de oameni pier, neavând o bucată de pâine. Nu sunt iertate nici femeile ce-și vântură pe străzi podoabele scumpe din aur și pietre prețioase, podoabe vremelnice, față de podoabele sufletesti care le-ar putea aduce mântuirea.

Dar cuvântul înflăcărat al Sf. Ioan este un rechizitoriu și pentru puternicul eunuc Eutropiu, ca și pentru împărăteasa Eudoxia, care trăia în fărâdelegi. Aceștia caută pretexte să-l înlăture din scaun pe Sf. Ioan. Eutropiu vrea să ridice Bisericii dreptul de azil, însă Sf. Ioan se opune. Pretextul apare odată cu venirea Fraților Lungi (origeniști), izgoniți de Teofil din Alexandria. Sf. Ioan îi primește, dar nu intră în comuniune cu ei. Episcopul Teofil al Alexandriei vine la Constantinopol cu 26 episcopi ai săi, la care alătură încă 10, nemulțumiți de austeritatea impusă de Sf. Ioan, precum și de 3 văduve ce se considerau insultate de Sf. Ioan și-l convoacă pe acesta să se prezinte spre a fi judecat ca origenist, de sinodul prezidat de Teofil, la Stejar lângă Calcedon, la anul 403.

Neprezentându-se Sf. Ioan este depus din scaun și ia calea exilului... La știrea depunerii Sf. Ioan, poporul s-a răsculat, iar cutremurul care a însoțit plecarea sa în exil, l-au determinat pe împărat să-l cheme din Bitinia.

Încearcerea sa în Constantinopol a fost un adevărat triumf, care n-a durat, din nefericire, decât două luni. Motivul discordiei l-a oferit instalarea în fața Bisericii unde slujea Sf. Ioan a unei statui a Eudoxiei, ceea ce a determinat protestul energic al Sfântului. Atunci împărăteasa, sfătuită de Teofil, convoacă un al doilea sinod care-l depune pe Sf. Ioan, de motivul că nu fusese reintegrat canonic, de un sinod. Sf. Ioan este ridicat din palatul patriarhal înainte de Sf. Paști ale anului 404, iar după Rusalii este exilat la Cucerz (Arabissos), în Armenia Mică. Nici aici nu stă mult căci este trimis spre localitatea Pityus, pe malul Mării Negre. Moare în drum spre acest din urmă exil, la 14 septembrie 407 în dreptul localității Comana din Pont, roșind cuvintele: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate”. După 31 de ani, împăratul Teodosie II și soția sa Pulheria, primeau în genunchi în catedrala din Constantinopol, moaștele Sf. Ioan, îndreptând greșala părinților lor.

Numele Sf. Ioan a fost trecut în diptice, cinstirea sa se face de 1600 de ani, și este obiectul pietății creștine. Opera lui, care se întinde asupra întregii Sf. Scripturi, pe care o comentat-o în omiliile de o bogăție de idei neegalată, ca și predicile sale, i-au adus pe bună dreptate supranumele de Ioan Gură de Aur, cu care l-a cinstiț Biserica încă din sec. VI. Sfințenia vieții și suferințelor pe care le-a îndurat pentru dreapta credință, să ne dea și nouă țări de a fi următorii credinței curate, ori de câte ori ascultăm Sf. Liturghie pe care marele ierarh a dăruit-o Sf. noastre Biserici, al cărui nume se pomenește la finele fiecăreia și să-l rugăm să mijlocească pentru noi de la Hristos Dumnezeu, pace, mare milă și mântuirea sufletelor.

Părintele IOAN
Hunedoara

Istoria perversă a inimii omenești

O nouă istorie a inimii încearcă să ne ofere cercetătorul american Milad Doueih, în a sa „Histoire perverse du coeur humain”, publicată în colecția „Librairie du XX siècle”, la Seul. O istorie, cu etape succesive bine delimitate, începând cu fărâștelele epoci mitologice, până în vremurile moderne.

Pentru autorul nostru, o astfel de istorie se dezvăluie adevărat „perversă” și cu multe surprize. Întreaga problematică a cercetării sale pornește de la un text din Plutarh, care vorbește de crearea omului de către Zeus. Tânărul, primii locuitori ai pământului, captivând pe Dionisios, fiul lui Zeus, l-au mărcat, dar înainte de a măncă și inima, Zeus i-a prefăcut în cenușă. Din inima rămasă, Dionisios a reînscut, iar din cenușa titanilor Zeus a creat pe oameni, aceștia din urmă purtând pe veci amprenta unei crime originare.

Pornind de la acest episod mitologic, autorul se întreabă: de ce inima e centrul ființei umane și, în același timp, un „prânz pervers” oferit umanității însăși?

El identifică în întreg Evul Mediu o recurență în frânzului macabru al inimii; soful gelos oferit soției spre mănăncare inima amanului. Motivul apare în foarte cunoscuta povestire „Le lai d'Innaure” (din sec. XII—XIII) și, de asemenea, în „Decameron”. Prânzul antropofag pune capăt, prin moarte, unei fărâșeligi ce sfida regulile fundamentale ale unei societăți.

„Vita Nova” a lui Dante relevă o nouă dimensiune. Autorul povestește cum a întâlnit pe strădu o tânără, care i-a adresat un subtil semn de salut. Ajuns ocazional, Dante o visează pe Beatrice într-un nor de foc și, silită de un cavaler misterios, mănăncă o inimă aprinsă: e inima lui Dante.

Aici, Dante amestecă o serie de elemente creștine occidentale, dînt-un cadru oferit de cultul Sfinței Inimi și al Adorației Sfinței Euharistii.

Această tradiție va găsi o nouă expresie în „Introduction a la vie devote” și în „Traité de l'amour de Dieu”, ale lui Francesco de Sales, pentru care, alegorii mănăncării și inimii devin centrul experienței mistice: „A măncă înseamnă a medita... A bea înseamnă a contempla”. Inimă deschisă devine locul manifestării lui Dumnezeu în om, așa cum subliniază în aceeași perioadă, doctrina tridentină.

Pentru autorul nostru, viziunea carteziană (după care, inima ar fi un organ ca oricare altul) era depășită fundamental în secolul al XVII-lea, prin Pascal și moralității francezi, pentru care inima devenea simbol al unei cunoașteri ce mergea dincolo de rațiune, pe care chiar o și umilea. Iar pentru secolul nostru, propune reconsiderarea inimii drept cifru pentru comportamentul uman.

După noi, istoria lui Milad Doueih este... „perversă” prin insuficiența ei, pentru reducționismul pe care-l operează. Când azi se tipăresc în întreg Occidentul și în America atâtea scrieri de mistică, cu referințe — fie ele și sărace — la rugăcinea inimii, cercetătorul american se mșcă invariabil între fiziologie și literatură mitologică și cazul moralizatoare. Concepția b'lică despre inimă, ca centru al ființei umane, e ignorată, scrierile mistice ale Sântului Francesco de Sales, superficial cunoscute și tendențios interpretate, viziunea lui Dante, drept o „variațiune narcisistică pe temă”. O istorie fiziologic-psihologică, care ne convinge că autorul ei nu s-a rugat niciodată cu adevărat!

Ierom. IUVENALIE IONAȘCU

O personalitate complexă:

Dirijorul, compozitorul și dascălul

Nicolae Hanzu

Un portret care reflectă entuziasmul animatorului, a celui învățat să slujească pe oamenii în mijlocul cărora s-a născut și a creat, o personalitate complexă datorită în munca de educație, în cea creatoare sau interpretativă definesc omul și artistul Nicolae Hanzu.

S-a născut la 13 noiembrie 1889, într-o familie de țărani din Gura Râului, așezare de legendă în care generozitatea naturii și priceperea oamenilor au alcătuit o armonioasă simbioză. Fiind cel mai mare dintre cei opt copii ai lui Nicolae și Cătălina Hanzu, după terminarea școlii primare, indemnăți de învățătorul George Popa Săceleanu care remarcase inteligența și aplecarea copilului spre învățatură, părinții își trimit feciorul să urmeze cursurile Școlii normale de învățători „Andrei Șaguna” din Sibiu.

Despărțirea de ai săi nu a fost ușoară deoarece, de felul său, copilul era afectuos și atașat profund de familie și de locurile natale. Și-a adus, însă, cu el, ca pe o comoară de nimeni știută, doinele, baladele, nenumăratele colinde și cântece de joc cu care și-a încântat copilăria pe frumosele plaiuri ale satului natal.

Școala normală „Andrei Șaguna” din Sibiu a fost primul așezământ de acest gen din Ardeal în care învățământul se făcea, încă din anul 1867, în limba română. Viața muzicală a Sibiului era dominată în acea perioadă de personalitatea lui Gheorghe Dima, iar după plecarea lui la Brașov, în anul 1889, de cea a lui Timotei Popovici, care-i va lua locul atât la conducerea Reuniunii de muzică cât și la catedra de cor, teoria muzicii, muzică vocală și muzică instrumentală de la Școala normală. În umbra acestui mare reprezentant al muzicii românești de la începutul de secol XX, Nicolae Hanzu și-a conturat propria personalitate, preluând de la magistrul său pasiunea pentru muzica populară, priceperea de a o culege și prelucra. Ca profesor Timotei Popovici era exigent, dar apropiat de elevi și evita excesul de cunoștințe teoretice în favoarea practicii muzicale. A urmărit permanent să le trezească interesul, dragostea și admirația pentru profesiunea lor, să-i facă să se simtă mândri de ea, fermecați de noblețea și frumusețea ei, plini de devotament și entuziasm față de misiunea în care s-au angajat, de a înălța sufletul oamenilor, de a le lumina spiritul și de a se sacrifica pentru fărâșirea poporului în sânul cărui aveau să-și desfășoare activitatea.

Cu aceste nobile idei s-a întors Nicolae Hanzu, în anul 1907, când încă nu împlinise 18 ani, la Gura Râului, învățător la catedra rămasă liberă după retragerea lui Ion Stelea, datorită unei boli necurătoare care-l măcina de mai multă vreme. În afara catedrei de învățător, Nicolae Hanzu a preluat de la Ion Stelea și celelalte activități pe care acesta nu le mai putea coordona, între care și două formații corale recent înființate: Corul bărbătesc (1902) și corul mixt (1905). Vreme de o jumătate de veac, Nicolae Hanzu și-a dăruit întreaga muncă idealului înalt de înfrumusețare spirituală a consătenilor săi, formării și consolidării lor instructiv-educative și artistice.

În anul 1926, în vederea obținerii unor rezultate mai bune în plan artistic, el va uni cele două formații reușind să creeze un colectiv artistic puternic, de 140 persoane, cu care a putut să abordeze un repertoriu mult mai pretentios. Repertoriul realizat cu formația sa era divers și cuprindea lucrări aparținând compozitorilor Ion Vidu, Timotei Popovici, Gh. Dima, Ciprian Porumbescu, Augustin Bena, G. Verdi, Fr. Chopin, Ludwig v. Beethoven, P. I. Ceaikovski etc. Devenind, în această formulă, competitiv, Nicolae Hanzu va participa cu corul condus de el la diverse concursuri organizate de Astra. Fiind bine pregătit, la concursul din anul 1935, la Orlat, corului din Gura Râului, condus de Nicolae Hanzu, i se va acorda premiul I.

Bun cunosător și al instrumentelor de fanfară, în anul 1924 pune bazele unei astfel de formații în Gura Râului, alcătuită numai din tineri din sat care au acceptat să-și plătească fiecare instrumentele muzicale comandate în străinătate. Timp de doi ani, Nicolae Hanzu s-a ocupat cu pregătirea tinerilor instrumentiști predându-le adevărate lecții de teoria muzicii, lucrând individual pentru însușirea secretelor instrumentului. După o astfel de activitate, în iarna anului 1926 fanfara din Gura Râului, sub bagheta lui Nicolae Hanzu, și-a putut prezenta primul său program conceput din lucrări de inspirație folclorică, prelucrări proprii (hațegane, învărtite, sârbe) precum și cântece patriotice specifice formațiilor de fanfară, de largă circulație în acea perioadă.

Pe lângă activitatea la catedră, cea de dirijor de cor și fanfară, Nicolae Hanzu a fost tot timpul preocupat de culegerea și prelucrarea folclorului local. Această activitate a sa a fost concretizată în culegerea unui impresionant material folcloric și, mai ales, în cele douăsprezece suite de cântece prelucrate și armonizate de el și, în mare parte, interpretate de corul din Gura Râului. Unele din aceste suite au fost înregistrate și transmise la radio: *Suita a V-a — Măi bătă, bătășor*, 1967, *Suita I-a — Du-te dor cu cucu-n bărc*, 1969, *Suita folclorică, Pădure, dragă pădure*, 1971. Talentul deosebit al lui Nicolae Hanzu în prelucrarea folclorului, pentru formații corale în special, calitatea acestor prelucrări, au ieșit în evidență în cadrul concursului interjudețean *Cântare Patriei*, organizat de Televiziunea Română în anii 1970—1973. Cu acest prilej, Corul mixt al Căminului cultural din Gura Râului, dirijat în acea perioadă de Florica Ștefănescu Hanzu, fiica lui Nicolae Hanzu, având în repertoriu *Suita a III-a folclorică, Plângere-mă maică cu dor și Suita a V-a folclorică, Măi bătă, bătășor*, a cucerit locul III pe țară, alături de corul din Brănești, județul Buzău. Ascultând aceste lucrări corale considerăm îndreptățită aprecierea profesorului și dirijorului Marin Constantin cu privire la calitățile artistice ale lui Nicolae Hanzu, apreciere făcută cu prilejul prezenței corului *Madrigal* al Conservatorului de muzică „Ciprian Porumbescu”, în anul 1982, la Gura Râului: „Învățătorul Nicolae Hanzu trebuie să fi fost o personalitate de mare anvergură spirituală și cred că a fost un om de o cultură deosebită și o muzicalitate ieșită din comun, la care s-a adăugat o mare dragoste de oameni și un accentuat spirit organizatoric”.

Prin apariția corului din Gura Râului la televiziune, prin emisiunile de la radio, lucrările lui Nicolae Hanzu devin cunoscute și solicitate, totodată, de diverși conducători de cor. După ce transmite cuvenitele felicitări pentru succesul avut în cadrul concursului „Cântare Patriei”, într-o scrisoare datată 7 decembrie 1970, Grigore Șerb, dirijorul corului din comuna Ghioroc, județul Arad, i se adresează Floricăi Ștefănescu Hanzu: „Vă rog să-mi trimiteți partitura cântecului „Când pleci bade la pădure” (n.n., piesă din *Suita a V-a folclorică* de Nicolae Hanzu). Într-o altă scrisoare, datată 9 august 1971, Bălți, Republica Moldova, semnată de G. Arbuz, se arată: „Țin să vă mulțumesc din suflet pentru suita folclorică de cântece pe care mi-ați trimis-o (n.n., aceeași *Suita a V-a*) și să vă cer totodată scuze că nu v-am răspuns îndată. Mulțumesc pentru armonizarea făcută cu atâta pricepere acestor cântece. Începând cu 1 septembrie, când îmi reiau lucrul după concediu, voi încerca să le învăț cu colectivul meu”.

Activitatea de creație a lui Nicolae Hanzu s-a desfășurat neîntrerupt până în ultimele zile ale vieții sale, 24 octombrie 1976. Preluând motivele populare, folosind noi forme de expresie artistică, așezându-le pe portativul unor melodii vibrante, el a reușit să creeze o operă care să rămână pentru toată viața fidelă idealurilor pe care vechiul cântec popular le-a subliniat ca o nemuritoare înțelepciune a pământului.

Apropiindu-ne de activitatea pe care a desfășurat-o ca pedagog sau conducător de formații artistice, de creațiile sale, căutând să le înțelegem și să le îndrăgim aducem un omagiu nu numai celui care și-a închinat întreaga viață idealului înalt de frumusețe spirituală a oamenilor ci însuși genului muzical al poporului nostru, al cărui modest și tenace slujitor s-a străduit să fie.

NICOLAE SCUTEA

GHEORGHE DIMA (1847—1925)

— 150 de ani de la nașterea sa —

Începutul „brumărelului” acestui an a readus pe răbojul vremii chipul omului de cultură, academicianul și compozitorul brașovean — Gheorghe Dima, la o cifră rotundă — 150 de ani de la nașterea sa.

Cu acest prilej, în ziua de 4 octombrie, la Cristian-Brașov sub egida Inspectoratului pentru cultură și a Despărțământului „Bărșă de sus” al Aslr i, Biserica Ortodoxă Cristian și Fundația Nova Civitas Cristian, au organizat ediția a II-a a Festivalului Coralelor Bisericești din Țara Bârsei, sub genericul „Gheorghe Dima și muzica corală religioasă”.

La simpozionul ținut în localul Școlii, după săvârșirea Te Deumului și parastasului, convenite, într-o prezență remarcabilă, s-a conturat viața compozitorului în diferite ipostaze, de la cele întemeiate până la cele care istoria, de-aia, i le-a înscris la loc de cinste.

În calitate de gazd și organizator, Preotul Nicolae Floroiu a deschis colocolul cu un cuvânt întru „Cinstirea brașoveanului Dima” și salut prezența la Cristian a numeroase personalități ale vieții muzicale brașovene și sibieni.

Profesoara Maria Chivulescu, nepoata compozitorului, îl prezintă pe unchiul George — căci așa îi plăcea să i se spună — în cadrul cel mai intim al vieții sale: stând la pian, cu fiica Dumitrița în spatele scaunului, jucându-se, sau în prezența prietenilor din urbe sau mergând cu trăsura spre Bran.

Trecând prin Cristian, o fi lăsat, desigur, și aici, o picătură din ceea ce a avut mai frumos; așa se explică de ce cristolovenii au ținut cu tot dinadinsul ca prima cinstire în cadrul serbărilor omagiale, să se țină aici.

De la Inspectoratul pentru cultură, profesorul Virgil Mihăilescu a semnalat că dincolo de faptul că este brașovean, Gheorghe Dima este „Fondatorul Școlii muzicale ardelenice”. Nu întâmplător conservatorul din Cluj-Napoca îi poartă numele! I se arată, în continuare, creația laică și religioasă, se vorbește despre influența apuseană, ca urmare a studiilor făcute la Baden, Viena și Gratz.

D-na Ileana Matei, directoarea Școlii populare de arte, ni-l prezintă pe „Gheorghe Dima — pedagogul”, în calitatea sa de profesor la Seminarul Andreian Sibiu și la Cluj, la conservator, în anii deplinei maturități.

În lucrarea sa „Gheorghe Dima și muzica de tradiție bizantină în Transilvania”, d-na Monica Tabacu, de la Teatrul liric, arată nivelul înalt la care „maestrul” a ridicat arta componistică, în ceea ce privește muzica bisericească, imbinând cultura dobândită la Școli apusene, cu originalitatea cântării bizantine. Acesta este motivul pentru care muzica lui Gheorghe Dima este greu accesibilă corurilor de amatori.

De la Facultatea de Teologie Sibiu, asist. Sorin Dobre, de la catedra de muzică, vorbește despre „Gheorghe Dima la Academia Teologică din Sibiu”. A fost dirijorul și maestrul, care a fost primit cu mare pompă de sibieni, fiind inclus la loc de cinste alături de Timotei Popovici sau Gheorghe Lazăr, în anele sibienilor.

Scheli Brașovului, locul de naștere, îl omagiază prin prof. Vasile Oltean, de la Prima Școală Românească, arătând prietenia cu protopopul Saftu, dar și neînțelegerile cu preoții de la Biserica Sf. Nicolae.

Doamna Elisabeta Marin, de la Arhivele Statului, prezintă un referat intitulat „Gheorghe Dima în Arhivele Statului din Brașov”. Îl vedem pe pruncul Gheorghe înscris în protocolul botezătorilor și pe patriotul Dima, care prin diferite publicații luptă pentru ridicarea nației române.

Fără îndoială Gheorghe Dima a fost și un mare patriot!

„De ce” — se întreba el cu durere — „pentru un artist străin care concertează la noi se investesc atâția bani, iar pentru cei români, mai nimic?”

La partea a doua — Festivalul Coralelor bisericești din Țara Bârsei ținută în după-amiaza zilei, preotul Nicolae Floroiu cere dirijorilor, preoților și coriștilor, prezenți în număr mare, ca muzica bisericească să fie ferită de modernismul neoprotestanților și delimitată cât la sută trebuie să fie raportul muzică-misionarism, în cadrul cultului divin.

Festivalul este deschis de Corala de copii a Bisericii „Sf. Imp. Constantin și Elena” din Brașov, dirijor Nicolae Turcanu, care a început cu „Ingerelul” de Gheorghe Dima.

Corul Bisericii „Schimbarea la față” din Codlea, dirijor Cornelia Iarcu, a inclus în repertoriu „Împărate ceresc” de Gheorghe Dima, iar corul Bisericii „Sf. Adormire” din Hărman „Axionul”.

Corala „Anastasia” a Seminarului Teologic Brașov, dirijor Maria Cociman și Corul Bisericii din Cetate Brașov, dirijor Ion Ionescu, au interpretat „Cântare liturgică” și „Maica Preacurată” de Dima.

Corul Bisericii „Sf. Nicolae din Schei”, dirijor Dan Oprea, pe care și compozitorul l-a dirijat, a intonat piesa „De Tine se bucură”.

Festivalul a fost încheiat cu piesa „Ca pe împăratul” de Gheorghe Dima, inclusă în repertoriul corului Bisericii „Sf. Adormire” din Cristian, condus de eleva Tatiana Marcu.

La final, președintele Fundației Nova Civitas oferă dirijorilor o diplomă de onoare, ca participanți la ediția a II-a a festivalului coral de la Cristian.

A consemnat

Pr. NICOLAE FLOROIU

SEMNE DE „DINCOLO”

(Urmare din pag. a 3-a)

Învierea din morți săvârșite de Mântuitorul se diferențiază de revenirea la viață realizate prin mijloace moderne și sub aspect tehnic, dacă putem spune așa. Hristos a săvârșit minunile Sale doar prin puterea cuvântului Său dumnezeiesc, fără să apeleze la nici un alt mijloc auxiliar, ci doar chemându-l pe cel plecat înapoi: tânăruțului îi spune: „Ție îți zic, scoală-te!” (Lc. 7, 14); fiicei mai-marelui sinagogii — Iair, i se adresează „Copilă, scoală-te!” (Lc. 8, 54), iar lui Lazăr, înviat după patru zile de la moartea sa, îi spune „Lazăre, vino afară!” (In 11, 43). În cazurile de revenire la viață, realizarea lor a fost posibilă și s-a făcut exclusiv prin mijloace tehnice, care însă în destule cazuri s-au dovedit ineficiente.

Prin învierea fiului văduvei din Nain, Hristos a demonstrat în fața contemporanilor Săi, dar mesajul ni se adresează și nouă, existența clară și indubitabilă a vieții de dincolo de moarte. Faptul că există viață veșnică schimbă totalmente datele problemei, aceasta însemnând că tot ceea ce facem aici are repercursiuni dincolo. Plecăm de aici însoțiți de faptele noastre, iar responsabilitatea lor ne va însoți și dincolo. Deci nu ne poate fi indiferent cum trăim aici, ci tot ceea ce facem trebuie privit prin perspectiva veșniciei, căci într-un fel valoarea ființei umane o determină și felul în care se raportează pe sine la moarte. Viața este răstimpul rânduit de Dumnezeu în care să ne chivernisim și să ne pregătim pentru intrarea în viața veșnică. Nu putem ști care va fi starea noastră dincolo, dar știm că depinde în exclusivitate de noi cum vom merge acolo. Se spune pe bună dreptate că „omul este ceea ce face din propria-i moarte”.

BIBLIOGRAFIE:

1. Seraphim Rose, *Sufletul după moarte*, p. 13; 2. Idem, p. 58; 3. Idem, p. 123; 4. Idem, p. 20; 5. Paul Evdokimov, *Vârștele vieții spirituale*, p. 95; 6. Nicolai Berdiaev, *Adevăr și revelație*, p. 12; 7. Sf. Grigorie Dialogul, *Dialoguri*, IV, 37; 8. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 174;

ANUNȚ

În urma hotărârii Consiliului Arhiepiscopesc al Arhiepiscopiei Sibiului, prețul unui abonament anual la „Telegraful Român”, pe anul 1998, este de 15 000 lei, iar al „Revistei Teologice” de 20 000 lei. Baniile se vor vira obligatoriu în contul nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; P.S. Visarion Rășinariu — episcop-vicar, — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu.

ARTICOLELE ȘI CORRESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

* Semnalăm * Semnalăm *

● **Testamentul Domini Nostri Jesu Christi** este o lucrare apocrifă din primele veacuri creștine, pretinzând că ar fi un testament lăsat însăși de Domnul nostru Iisus Hristos, sau al Sfinților Ioan, Petru și Matei. Cuprinde dispoziții cu privire la viață, îndatoriri morale și îndrumări cultice. O primă versiune siriacă a fost apoi tradusă în latinește. Cartea a fost tradusă acum și în românește de Pr. prof. dr. Nicolae Achimescul și publicată la Editura Polirom (Iași, 1996, 193 p.). Cartea e de fapt în latinește și românește și este desigur mai mult o ediție pentru cercetători și pentru uz didactic în școlile teologice, decât pentru folos sufletesc. Cuprinsul ei, probabil din sec. al II-lea, dar e posibil să fi apărut și mai târziu până în sec. al V-lea, este alcătuit din îndrumări de tot felul, fără valoarea și coerența Evangheliilor. De aceea ea n-a intrat în canonul Noului Testament. Conține capitole despre sfârșitul lumii, despre regula bisericească, despre taine, despre episcopi, despre văduve, despre ipodiaconi și despre rânduiala unor slujbe, dar toate acestea nu pot fi mai mult decât, eventual, informații și date care trebuie să intre sub lupa cercetătorilor pentru a vedea câtă valoare pot avea.

● În Editura Polirom (Iași, 1996, 128 p.) a apărut una din cele mai mari cărți din spiritualitatea occidentală și anume: „**Exercițiile spirituale**” ale lui Ignățiu de Loyola. Aceasta este cartea care stă la baza ordinului catolic pe care l-a întemeiat el și anume *Ordinul iezuiților*.

Ignățiu a fost militar de carieră. Se născuse în anul 1491 în Țara Basilor. Descoperindu-și, după mai multe încercări de realizare în cariera militară, o deosebită vocație religioasă, a întemeiat un *Ordin* cu reguli foarte stricte dedicat îndeosebi misiunii și studiului. De aceea mulți dintre misionarii catolici răspândiți în toată lumea sunt iezuiți. Deși nu sunt propriu-zis monahi și nu depun voturile monahale, ei sunt toțiși celibatari și trăiesc adunați în case speciale, observând de fapt toate voturile monahale. Ei sunt mai ales autori de cărți, au școli de teologie cu profesori iezuiți și tot ceea ce produc intră în tezaurul Ordinului.

Sunt conduși de un iezuit cu sediul la Roma care poartă numele de General al Ordinului. Este cunoscut printre ultimii conducători ai Ordinului, Pedro Arrupe, supraviețuitor al bombardamentului de la Hiroshima, unde în timpul războiului se afla în misiune.

Ordinul iezuiților este foarte puternic în lumea catolică. Ca să ne putem da seama de aceasta e destul să amintim că Generalul iezuiților e supranumit și Papa negru, cuvântul din urmă însemnând că spre deosebire de Papa, acesta e îmbrăcat în negru, dar că are și el o mare autoritate în lumea catolică.

Pe Pedro Arrupe, l-am cunoscut și eu când îmi făceam studiile la o facultate iezuită din Oxford.

Exercițiile Spirituale sunt un fel de constituție a Ordinului și conține reguli severe pentru cei care intră în acest Ordin. Cartea, deși de intenție spirituală, poartă pecetea militarului care a fost Ignățiu de Loyola.

● **Sfântul Teofan Zăvorâtul, „Rugăciunea Domnească tălcută de Sfinții Părinți”**, Editura Anastasia, 1997, pag. 183, traducere de Boris Buzilă.

Este vorba de ce au spus Sfinții Părinți despre Rugăciunea Domnească. Astfel îi auzim vorbindu-ne pe Sfinții: Ciprian al Cartaginei, Grigorie de Nyssa, Chiril al Ierusalimului, Fericitul Augustin, Tertulian, Ioan Cassian, Maxim Mărturisitorul, Teofilact al Bulgariei, Simeon al Tesalonicului, Tihon de Zadonsk și alții.

Aceștia toți dau răspunsuri la cererile din **Tatăl Nostru**. La pag. 166 aflăm un cuvânt din Tertulian, Sf. Ciprian al Cartaginei și alții, și care dau până la sfârșit un fel de meditații mai pe larg asupra acesteia. Este o carte de analiză a lucrărilor despre Rugăciunea Domnească din mai mulți Sfinți Părinți.

Este, pe scurt, o carte a tălcurilor asupra Rugăciunii Domnești, această rugăciune fiind socotită cea mai desăvârșită exprimare a gândurilor omenești. Este vrednic de notat faptul că citatele din Sfinții Părinți sunt fără arătarea originii lor pentru că Sf. Teofan Zăvorâtul este el însuși un lector fără cercetarea originii cuvintelor, ci numai spre cercetarea sensurilor lor date de Sfinții Părinți.

Așa cum e scrisă face dovada unei bune cunoașteri a izvoarelor Sfinților, pe care îi pomenește fără să ne trimită însăși și la textele de unde le scoate. Se arată a fi astfel o carte bună pentru părinții duhovnicești, cu arătarea izvoarelor, dar fără indicarea textelor de unde le culege.

E o carte tipică de îndrumare duhovnicească, Sfântul Teofan Zăvorâtul arătându-se mai mult lector al acestor îndrumări și nu co-lector pentru cei pe care îi îndrumă la rugăciune, interesându-l mai mult rugăciunea decât izvoarele ei.

Este o bună carte pentru cei ce caută îndrumarea sufletescă, mai mult decât pentru cei ce caută lauda lumii.

O recomandăm tuturor celor care își caută mântuirea prin cuvintele ei, cuvintele Sfinților care o alcătuiesc fiind trepte de luminare a lor și a noastră.

ANTONIE P.